

پلیس و مقابله با مواد روان گردان

حمید وطن خواه^۱، جعفر آقاخانی^۲، مهدی نظری منظم^۳

چکیده

امروزه مصرف مواد روان گردان برای جوامع یک نگرانی بزرگ است. مواد مخدر صنعتی به عنوان خطرناک ترین عامل باعث متلاشی شدن کانون گرم خانواده ها می شود. مصرف مواد روان گردان نیز عوارض جسمانی و روانی زیادی به دنبال دارد. این مقاله با استفاده از روش کتابخانه ای و اسنادی به دنبال بررسی وضعیت فعلی مواد روان گردان و نقش پلیس در مقابله با آن است. نقش پلیس در پیشگیری و مقابله با مواد روان گردان، نقشی اساسی و پایه ای است. پلیس می تواند با کمک سازمان های مسئول در این حوزه، کنترل مواد روان گردان، شناخت و توجه لازم به جایگاه آموزش های همگانی، توجه به ظرفیت رسانه های گروهی و ارتباط جمعی، توجه و آموزش نسل جوان از خطرات و مصائب ناشی از مواد روان گردان نقش مهم و موثری در امر مقابله با مواد داشته باشد. توجه خانواده ها به نوجوانان، آگاهی بخشی به خانواده ها در خصوص مواد روان گردان، همچنین افزایش حمایت های مادی و قانونی از پلیس مبارزه با مواد مخدر و توجه بیشتر به کارکنان درگیر در این حوزه نیز از جمله موارد مهم دیگر در مقابله با مواد روان گردان است. با توجه به اینکه بخشی از جرایم مواد مخدر و روان گردان توسط زنان انجام می شود توجه به نقش پلیس زن نیز در مقابله با مواد مخدر و روان گردان حائز اهمیت است. بنابراین حضور زنان پلیس نیز می تواند در شناسایی، بازجویی و تحقیق از زنان مجرم موثر و مفید باشد.

کلیدواژه ها: پلیس، مواد روان گردان، پیشگیری، مقابله

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری پیشگیری از جرم، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران،

پست الکترونیک: hamidsalar@chmail.ir

۲. دانشجوی دکتری جرم یابی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

۳. دانشجوی دکتری جرم یابی، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

مقدمه

افزایش جمعیت جوانان میزان آسیب پذیری جوامع را به لحاظ مواد مخدر صنعتی بسیار بیشتر نموده است، زیرا جوانان امروزی با انگیزه کنجکاوی، هم گرایی با روند تحولات اجتماعی جهانی و هویت یابی و یارهایی از فشارهای اجتماعی و فرار از مشکلات مسئولیت‌ها به سوی مصرف انواع مواد مخدر به ویژه مواد مخدر صنعتی پناه می‌برند. روز به روز بر تنوع این مواد روان گردان افزوده می‌شود به گونه‌ای که در حال حاضر بیش از ۴۰۰ نوع ماده روان گردان تولید می‌شود (باقری، باقری و مهدوی، ۱۳۹۵). روند رو به افزایش مصرف آفتامین‌ها، اکستازی و سایر قرص‌های روان گردان در جوامع مختلف از جمله کشور ما به یک نگرانی اجتماعی تبدیل شده است. از سوی دیگر بیم آن می‌رود که به جهت عوارض بسیار مهلک و تاثیرات سوء این مواد بر مغز و اعصاب، الگوی مصرف دیرینه و سنتی از تریاک و مواد مخدر گیاهی به سمت این مواد خطرناک‌تر و فراگیرتر تغییر یابد. در کنترل مصرف این مواد (پیشگیری و مقابله با آن‌ها) علاوه بر پلیس، نهادهای اجتماعی اعم از نهادهای دولتی یا غیردولتی نقش ارزنده‌ای ایفا می‌کنند. پلیس در پیشگیری و مقابله با رواج این مواد خطرناک در بین اقشار جامعه بخصوص نسل جوان نقش مهم و موثری دارد. پلیس در پیشگیری و مقابله با انواع جرایم، در همه جوامع به عنوان نیروی اجرایی قوی با پشتوانه‌های قانونی و اجتماعی عمل می‌کند. پلیس از دید برخی افراد (که دیدگاه سخت گیرانه و خشکی دارند) به عنوان اولین مرجع پیشگیری و مبارزه با جرایم و از دید برخی دیگر (که دیدگاه خیلی ملایم و منعطفی دارند) به عنوان آخرین وسیله و راهکار مبارزه با جرایم محسوب می‌شود. برخی نیز که دیدگاه معتدل‌تری دارند وظایف و مسئولیت‌های پلیس را حد واسط این دو دیدگاه می‌دانند و معتقدند که همگام با دخالت پلیس در امر پیشگیری و مبارزه با جرایم، بایستی آموزش افراد جامعه و بهسازی وضعیت زندگی آنان نیز در دستور کار دولت‌ها قرار گیرد تا پیشگیری و مبارزه با جرم بتواند در جامعه بطور کامل ثمربخش و موثر واقع شود و امنیت اجتماعی پایدار بوجود آید. صرف‌نظر از میزان درستی یا نادرستی هر یک از این دیدگاه‌ها، آنچه همه بر آن اتفاق نظر دارند این است که بالاخره پلیس در امر پیشگیری و مقابله با انواع جرایم نقش

مهم و کارسازی دارد و هیچ جامعه‌ای را نمی‌توان بدون داشتن یک نیروی اجرایی قوی و مطمئن، از امنیت اجتماعی پایدار برخوردار ساخت. لذا در امر کنترل مواد روان‌گردان نیز، پلیس به عنوان یکی از بازیگران اصلی ایفای نقش می‌کند.

اعتیاد

اعتیاد یکی از مسائل مهم بهداشتی، اجتماعی و سیاسی جهان به ویژه در کشورهای در حال توسعه است. امروزه اعتیاد یکی از معضلات اساسی زندگی بشری به شمار می‌رود. اعتیاد به عنوان نابسامانی اجتماعی، پدیده‌ای است که بدان بلای هستی سوز نام نهاده‌اند. امروزه این عارضه در میان افراد جوان شایع‌تر است و در این میان دانشگاه‌ها و سایر مراکز تجمع جوانان نیز در معرض خطر محسوب می‌شوند (محمّدزاده، ۱۳۹۴). انواع مواد مخدر به سه دسته کلی تقسیم می‌شود که عبارتند از: ۱) مواد مخدر طبیعی: این دسته از مواد ریشه گیاهی دارند مانند تریاک و حشیش ۲) مواد مخدر نیمه صنعتی: این دسته از مواد در آزمایشگاه با افزودن مواد شیمیایی به مواد طبیعی ساخته می‌شوند مانند کراک و ال اس دی ۳) مواد مخدر شیمیایی: این دسته از مواد به هیچ وجه ریشه گیاهی ندارند و در آزمایشگاه با افزودن مواد شیمیایی پیچیده ساخته می‌شوند مانند اکستازی، شیشه، پی سی پی و آفتماین (بهرامی احسان، ۱۳۸۷).

مواد روان‌گردان و شناخت آن‌ها

قرص روان‌گردان یا اکستازی یک نوع داروی شیمیایی است که از طرف استعمارگران و سودجویان برای نابودی نسل جوان تهیه شده است. معنی لغوی آن از ریشه یونانی (Exstasis) و به معنی (بودن در خارج از خود) است. این دارو دارای خواص آرام‌بخش، توهم‌آمیز و تحریک‌کننده است که در اوایل قرن بیستم برای اولین بار توسط یک شیمیدان آلمانی تهیه شده و طی دهه ۷۰ توسط روانپزشکان به عنوان داروی نارسائی‌ها و بیماری‌های روانی بکار برده شد. این دارو اولین بار توسط پزشکی به نام «الکساندر شولگین» دهه ۶۰ تجویز شد (براتی، ۱۳۸۶).

روان‌گردان‌ها به دسته‌ای از مواد طبیعی یا غیر طبیعی گفته می‌شوند که با تأثیری که بر

روی مغز و سلسله اعصاب انسان می‌گذارند فرد را از حالت طبیعی خارج می‌کنند. در این حالت ممکن است شخص احساس خوشی یا غم بی‌دلیل نماید و یا دچار توهمات گردد. مصرف مواد روانگردان در ایران بخصوص در سال‌های اخیر به شدت افزایش یافته است. متأسفانه بر اساس آمارهای موجود، اغلب جوانان تحصیل کرده و مرفه مصرف‌کننده این مواد در کشور ما هستند. آثار ویرانگری مصرف مواد مخدر صنعتی که امروزه خطرناک‌ترین پدیده جامعه به حساب می‌آید، هزاران بار بیشتر از مواد مخدر سنتی است. همچنین علاوه بر بیماری‌ها و عوارض جسمانی که برای فرد به وجود می‌آورد، با اثرگذاری مستقیم روی سیستم اعصاب و سلول‌های مغز، اعتیاد روانی به همراه آورده و باعث مرگ سلول‌های مغزی می‌شوند که پایانی جز تباهی، نابودی، بیماری، پشیمانی و مرگ چیزی به دنبال نخواهد داشت (محمدی، ۱۳۸۹).

طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی سوء مصرف دارویی به هرگونه کاربرد دارو جهت مصارف غیرپزشکی و بیشتر جهت تغییر خلق و خو اطلاق می‌گردد. یک دسته مهم از عوامل دارویی و شیمیایی که از دیرباز مورد سوء مصرف قرار گرفته اند، عوامل محرک سیستم عصبی مرکزی است که از میان آن‌ها آمفتامین‌ها و مشتقات آن جایگاه و توانایی بالایی در ایجاد سوء مصرف دارند. از میان مشتقات آمفتامین، ۳ و ۴ متیلین دی اکسی مت آمفتامین به علت اثرات متعددی که دارد مورد توجه زیادی قرار گرفته است. ۳ و ۴ متیلین دی اکسی مت آمفتامین یک داروی محرک و توهم‌زا است که تولید تحریک و توهم می‌کند. اکستزی معمولاً به صورت قرص در دسترس بوده و شایع‌ترین راه مصرف آن خوراکی است، هر چند به صورت پودر نیز وجود دارد و می‌توان آن را به صورت استنشاقی نیز مصرف کرد ولی مصرف وریدی آن نادر است. اثرات اولیه این دارو وقتی به صورت خوراکی مصرف شود ظرف ۳ تا ۴ ساعت مشاهده می‌شود. اکستزی دارای عوارض متعددی است و عوارض روانی آن عبارتند از کاهش هوشیاری، افسردگی، اضطراب و اختلالات خواب. این عوارض ممکن است هفته‌ها بعد از مصرف دارو ظاهر شود. عوارض جسمانی آن شامل انقباض عضلانی، قفل شدن دهان، تهوع، تاری دید، لرز، تعریق، نارسایی قلبی و کلیوی، افزایش ضربان قلب و فشارخون است. اکستزی یک

داروی سمی برای مغز است و مصرف مزمن این دارو منجر به آسیب سلول‌های مغزی می‌شود. سلول‌های مغزی که ترشح‌کننده سروتونین هستند بیشتر در معرض آسیب قرار می‌گیرند و این آسیب منجر به اختلال حافظه و تفکر می‌شود که این اختلال می‌تواند برای دراز مدت و گاه‌آ‌برای همیشه باقی بماند (شیرزاد، ۱۳۸۷). ترکیب MDMA یا ۳ و ۴ متیلن دی‌اکسی‌متامفتمین^۱ که به نام‌های اکستازی، اکستازی، XTC، E (ای)، X (اکس) معروف است، در ایران به نام قرص شادی هم شناخته می‌شود. این ماده در ۱۹۱۴ در آلمان به عنوان کم‌کننده اشتها مورد استفاده قرار گرفت که به علت اثرات منفی آن بعداً مصرف آن ممنوع شد. در دهه ۷۰ میلادی این دارو کاربرد مجدد یافت و در روان‌درمانی برای کمک به بیان احساسات بیماران استفاده شد و در ۱۹۸۴ با اثبات اثرات زیانبار آن روی مغز حیوانات آزمایشگاهی از رده خارج شد. در سال ۱۹۸۵ نیز در آمریکا مصرف آن ممنوع اعلام شد. در سال‌های اخیر مصرف آن در آمریکا در پارتی‌های شبانه موسوم به Raves به شدت افزایش یافته است که باعث نگرانی مقامات مسئول دولتی شده است. در دوره زمانی خاصی در اروپا، مصرف این مواد انرژی‌زا و شادی‌بخش برای کاهش مصرف سایر مواد مخدر مثل هروئین تشویق شده است به طوری‌که مصرف آن در اروپا در سال ۱۹۹۵ از پانصد هزار قرص در سال به سی میلیون قرص در دو سال بعد رسیده است. طبق بررسی‌های انجام شده، دو درصد مردم آمریکا حداقل یکبار این ترکیب را مصرف کرده‌اند و حداقل ۱۱/۷ درصد از دانش‌آموزان کلاس آخر دبیرستان در آمریکا یکبار "اکس" مصرف کرده‌اند. مصرف این قرص‌ها در ایران به خصوص در سال‌های اخیر در پارتی‌های شبانه به شدت افزایش یافته است. میزان مراجعه به اورژانس‌ها در آمریکا در اثر سوءمصرف این دارو به شدت افزایش یافته است. مشکل اصلی در مصرف این مواد عوارض مزمن آن است. عوارض حاد مصرف بیشتر در مرتبه اول مصرف و در صورت تداخل با بعضی داروهای ضدافسردگی پیش می‌آید. اکستزی داروی بسیار خطرناکی است و عوارض متعددی ایجاد می‌کند. این عوارض می‌تواند گذرا و یا برای سالیان

طولانی ماندگار باشد. مشکل دیگری که در این مورد وجود دارد عدم شکل دارویی ثابت و یک دسته بندی مشخص است لذا به راحتی قابل تشخیص نیست. متأسفانه اکثر مردم و به ویژه جوانان که مصرف کننده این ماده هستند از عوارض متعدد این دارو اطلاع ندارند و حتی این ماده را کاملاً بی خطر فرض می‌کنند. به همین دلیل به راحتی در محافل جشن و خوش گذرانی از آن استفاده می‌کنند. به نظر می‌رسد اگر در سطح جامعه یک اطلاع رسانی کامل از طریق رسانه‌های گروهی صورت گیرد می‌تواند در کاهش مصرف دارو تاثیر به سزایی داشته باشد (شیرزاد، ۱۳۸۷).

رفتارهای پرخطر

رفتارهای پرخطر به رفتارهایی گفته می‌شود که سلامت و بهزیستی جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی افراد و جامعه را به خطر می‌اندازد. دوره نوجوانی که با تغییرات جسمانی، روان‌شناختی و اجتماعی گسترده همراه است، به دلیل خودمحوری و عدم درک مناسب نوجوانان از رفتارهای خود، مرحله مهمی برای شروع رفتارهای پرخطر محسوب می‌شود. گرایش نوجوانان به انواع رفتارهای پرخطر یکی از اصلی‌ترین منابع نگرانی در جامعه است زیرا نوجوانانی که گرایش بیشتری به رفتارهای پرخطر دارند پیشرفت تحصیلی کمتری دارند، گرایش بیشتری به خودکشی دارند و احتمالاً مرگ و میر و ابتلا به بیماری‌های مرتبط با رفتارهای پرخطر در آن‌ها بیشتر است. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که گرایش به رفتارهای پرخطر محصول تعامل عوامل شناختی، هیجانی، اجتماعی و خانوادگی است. بنابراین، شناسایی دقیق عوامل مؤثر در گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان و هم‌چنین تدوین برنامه‌های مربوط به پیشگیری و کنترل این رفتارها امری ضروری است (ادیب‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵).

انواع مختلف روان‌گردان‌ها

انواع مواد روان‌گردان، از نظر تاثیر بر شرایط روانی و جسمانی مصرف کننده به ۴ گروه تقسیم بندی می‌شوند: ۱- محرک‌ها: این دسته از مواد موجب افزایش انرژی هوشیاری ذهنی و فعالیت جسمانی، کاهش خستگی، سرکوب گرسنگی، افزایش ضربان قلب و فشار

خون در مصرف کننده می گردند. مثل کوکائین و کافئین ۲- سرکوبگرها: این دسته از مواد سبب کاهش انرژی، هوشیاری ذهنی، ضربان قلب، فعالیت جسمانی و سرعت تنفس، کاهش سرعت عکس العمل، خواب آور و القای حرکت رؤیا در زمان بیداری می شوند. مثل مرفین و هروئین

۳- توهم زاها: این دسته از مواد سبب اختلال در خلق و خو، ادراک و حواس بینایی و شنوایی و همچنین القای حرکت رؤیا در زمان بیداری می شوند مثل ال اس دی، ماری جوانا

۴- مخدرها: این دسته از مواد باعث ایجاد حالت بی حسی، کرختی، رخوت و خواب شدید می شوند (محمدی، ۱۳۸۹).

اثرات احساسی اکستاسی

- ۱- افزایش شدید احساس خوب بودن در فرد
- ۲- افزایش انرژی در فرد
- ۳- احساس تمایل برای ارتباط با دیگران و احساس تعلق و نزدیکی به دیگران
- ۴- احساس سرخوشی
- ۵- دست و دلبازی
- ۶- افزایش هوشیاری و درک موسیقی
- ۷- افزایش حس های بویایی و چشایی
- ۸- احساس تجربیات و حالات روحی جدید در زندگی
- ۹- احساس روشنایی
- ۱۰- تمایل برای آغوش گرفتن و بوسیدن دیگران
- ۱۱- به علت افزایش انرژی در افراد، مصرف کنندگان، تمایل برای فعالیت شدید و رقص های طولانی دارند (بهرامی احسان، ۱۳۸۷).

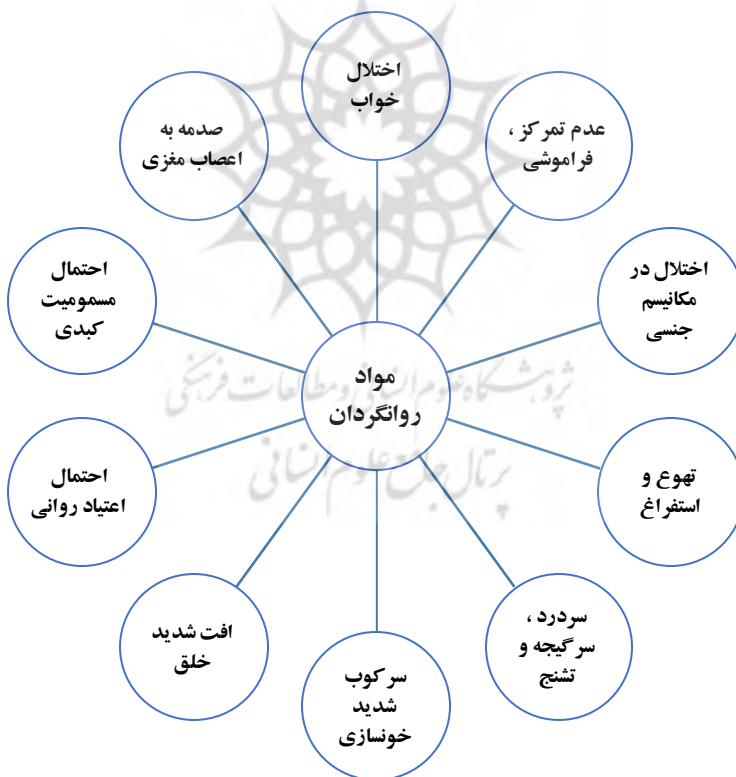
اثرات بالینی مصرف اکستازی

- ۱- کاهش اشتها
- ۲- تغییرات بینایی
- ۳- گشاد شدن مردمک‌ها، افراد مصرف کننده در محل‌های مصرف مثل پارک‌ها با وجود کم بودن نور مجبور به استفاده از عینک‌های آفتابی در شب هستند که علت آن تحریک پذیری با نور است.
- ۴- حرکات غیرطبیعی چشم
- ۵- توهم بینایی
- ۶- افزایش ضربان قلب و فشار خون
- ۷- تغییر در نظم و حفظ دمای بدن
- ۸- فک زدن‌های طولانی (افراد مصرف کننده برای جلوگیری از حالت قفل شدن فک مجبور به مصرف آدامس هستند. تا ساعت‌ها پس از مصرف این حالت فک زدن‌های غیر طبیعی وجود دارد)
- ۹- لرزیدن، عصبی شدن، عدم تمایل برای استراحت
- ۱۰- تمایل شدید برای مصرف مجدد این ماده پس از افت تاثیر اولیه (خواجه امیری، ۱۳۹۴).

اثرات منفی جسمی و روحی مصرف مواد روانگردان

- ۱- اثرات شدید احساسی، اختلال خواب، کابوس‌های شبانه، حملات ناگهانی اضطراب
- ۲- عدم تمرکز، فراموشی، اختلال در یادگیری
- ۳- افزایش دمای بدن و کاهش آب بدن (در پارک‌هایی که این دارو مصرف می‌شود افراد مجبور به مصرف آب فراوان و مکرر هستند و این مساله خطرات خاص خود را به دنبال دارد)
- ۴- اختلال در مکانیسم جنسی و نرسیدن به اوج لذت جنسی (ارگاسم)
- ۵- تهوع و استفراغ

- ۶- کاهش سدیم خون در اثر مصرف زیاد مایعات
 - ۷- سردرد، سرگیجه و تشنج
 - ۸- سرکوب شدید خونسازی مغز استخوان
 - ۹- افت شدید خلقی در روزهای پس از مصرف
 - ۱۰- خستگی و افسردگی شدید تا یک هفته پس از مصرف
 - ۱۱- احتمال اعتیاد جسمی کم است ولی احتمال اعتیاد روانی بسیار زیاد است
 - ۱۲- احتمال مسمومیت کبدی
 - ۱۳- صدمه به اعصاب مغزی (خواجه امیری، ۱۳۹۴).
- اهم اثرات مواد روان گردان بر افراد در شکل ۱ ارائه شده است

شکل ۱: اهم اثرات مواد روان گردان بر افراد

گرایش به مواد روان گردان

امروزه مواد روان گردان مانند بمبی بی صدا اما کشنده از کوچک ترین روزنه ها وارد خانه ها می شود و کانون گرم خانواده را متلاشی می کند و خانه را آماده انحرافات دیگر می کند. مواد مخدر یک نوع بیماری اجتماعی واگیردار است که هم می کشد و هم به فساد می کشاند (مجیدی و غلام زاده، ۱۳۸۷). معتادین به مواد مخدر از حال و هوای انسانی خارج گردیده و تبدیل به افرادی هیچ و پوچ و بی هویت می شوند. امروزه اعتیاد روند روبه رشدی دارد که ارقام منتشر شده از سوی مسئولین ذیربط حکایت از بیان این موضوع دارد، از این منظر مبارزه با مواد مخدر باید تبدیل به یک فرهنگ عمومی شود و همه مردم و همه نهادها برای نابودی آن تلاش کنند زیرا اقداماتی مانند آموزش مردم در مدارس و دانشگاه ها و زندان ها توسط متخصصان و اساتید دانشگاه ها و استفاده از فیلم و وسایل ارتباط جمعی می تواند موجب افزایش آگاهی مردم نسبت به این مواد شود. پدیده افیون مواد مخدر به عنوان یک پدیده استعماری تقریباً تمام جهان را فرا گرفته است و در حال حاضر جهان با مشکل اعتیاد مواجه کرده است. متأسفانه امروزه قربانیان اعتیاد طبقه جوان جوامع هستند (مجیدی و غلام زاده، ۱۳۸۷). این دوران از دوره های پراهمیت در فرآیند رشد محسوب می شود. قدم گذاردن به این دوره معمولاً با بلوغ آغاز می شود. شکوفایی غریزه جنسی، تثبیت و تحکیم علائق و منافع شغلی و اجتماعی، میل به آزادی و استقلال، هویت یابی، گسست از خانواده، گرایش به همسالان و الگویابی از ویژگی های مهم این دوره است (ادیب نیا و همکاران، ۱۳۹۵). بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، رفتار انحرافی آموختنی است و در فرآیند رابطه با افراد دیگر به خصوص در گروه های کوچک آموخته می شود. الگوهای رفتاری از طریق مشاهده رفتار دیگران شکل می گیرد که این موضوع در گروه های کوچکی از جوانان در پرداختن به مصرف این گونه از مواد قابل مشاهده است (توسکی، ۱۳۹۰). از سوی دیگر تمدن امروز بی بندوباری و بی خبری را برای جوانان به ارمغان آورده است و فساد و هرزگی را امری عادی و طبیعی جلوه گر می نماید و زمینه های گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر را فراهم می سازد (مجیدی و غلام زاده، ۱۳۸۷). در سال های اخیر مصرف مواد روان گردان به ویژه قرص های اکستازی در میان

جوانان و نوجوانان در مناطق شهری بزرگ به یک مشکل بزرگ اجتماعی، روانشناختی و روانپزشکی تبدیل شده است. این ماده حاوی ۳ و ۴ میلیون دی اکسی متا آمفتامین است و مصرف کنندگان آن عمدتاً نوجوانان و جوانان هستند که آن را به منظور افزایش موفقیت در تماس های اجتماعی به ویژه در جشن ها، مجالس رقص و کلوب های شبانه مصرف می کنند. (محمدی، ۱۳۸۹) ایجاد حالت سرخوشی کاذب، انرژی و میل به اجتماعی شدن از آثار و عوارض این ماده است (کارپنتر، گلاسنر، جانسون، و لوگلین، ۲۰۰۶). سوء مصرف مواد مخدر صنعتی دیگر به قشر جوان یا به یک کشور خاص محدود نمی شود. در این دهکده جهانی، روش های زندگی به سرعت الگوبرداری می شود. به این دلیل کشورها باید به طور یکپارچه نسبت به شناسایی و اتخاذ اقدامات لازم مبادرت کنند. مشکل یاد شده، به تعدادی از کشورهای تولیدکننده عمده مواد مخدر صنعتی محدود نیست. ساخت و سوء مصرف مواد محرک از نوع آمفتامین، همچنان در حال افزایش است. به نظر می رسد با وجود مطالعات زیادی که طی چند سال اخیر در مورد شناخت، پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد مخدر صورت گرفته است، هنوز تا رسیدن به هدف نهایی به ویژه در طیف درمان راه بسیار طولانی در پیش است، چرا که مقوله اعتیاد، پدیده ای چند بعدی و چند عاملی است. به عبارتی، عوامل بیولوژیک، دارویی و اجتماعی و روانی در آن سهیم اند. در مورد سبب شناسی سوء مصرف مواد مخدر، عوامل مختلفی مانند درهم ریختگی اجتماعی، فشار همسالان، عوامل خانوادگی، ژنتیکی، مشکلات هیجانی و مشکلات روانی مطرح شده اند (حسن شاهی و احمدیان، ۱۳۸۳).

اقدامات پلیس در زمینه پیشگیری و مقابله با مواد روانگردان

توان و اقدامات پلیس در زمینه پیشگیری و مقابله با مواد روانگردان شامل سه بخش است: الف) مستندات قانونی که برای پیشگیری و مقابله با مواد روانگردان از سوی پلیس وجود دارد. ب) امکانات بالقوه پلیس که برای کنترل مواد روانگردان صرف می شود. ج)

امکانات بالفعلی که پلیس می‌تواند در این جهت از آن‌ها استفاده کند.

مستندات قانونی

۱- قانون ملی: قانون مواد روان‌گردان مصوب ۱۳۵۴ تنها قانون ملی در حوزه مواد روان‌گردان است. این قانون دارای دو فهرست ضمیمه است که این فهرست در سال ۱۳۸۳ اصلاح گردیده است. قانون مذکور مهم‌ترین قانون اختصاصی است که در زمینه مواد روان‌گردان موجود است و نظریه ۶۲۹۴/۷ ° ۱۲/۱۰/۱۳۷۴ اداره حقوقی قوه قضائیه نیز اشعار می‌دارد: قانون مربوط به مواد روان‌گردان مصوب هشتم اردیبهشت ماه سال ۱۳۵۴ با قوانین بعدی نسخ صریح یا ضمنی نشده لذا به قوت خود باقی بوده و قابل اعمال و اجراست (قانون مواد روان‌گردان مصوب، ۱۳۵۴). قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز در تکمیل همین موضوع تصویب و ابلاغ شده است.

۲- معاهده بین‌المللی: معاهده مواد روان‌گردان سال ۱۹۷۱ هم‌اکنون تنظیم‌کننده روابط حقوقی کشورهای عضو در این حوزه به حساب می‌آید. کشور ایران در سال ۱۳۷۸ به این معاهده ملحق گردیده است. معاهده سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان سال ۱۹۸۸ میلادی در ماده ۱۲ نیز حاوی احکام خاص در خصوص مواد اولیه و پیش‌ساز مواد مخدر و روان‌گردان است. این ماده، مواد اولیه یا پیش‌سازهای مواد مخدر و روان‌گردان را مواد صنعتی یا شیمیایی می‌داند که مصرف اولیه آن در امور صنعتی و پزشکی است ولی می‌تواند به عنوان حلقه واسط در ساخت مواد مخدر و روان‌گردان نیز مورد استفاده قرار گیرد (سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۹۴).

امکانات موجود پلیس

مواد روان‌گردان چندین سال است که به عنوان یک پدیده اجتماعی در جامعه وجود دارند و برای کنترل این پدیده همانند سایر پدیده‌های جرم‌زای دیگر، علاوه بر مقابله فرهنگی و آموزشی، بایستی مقابله پلیسی و انتظامی نیز صورت گیرد. ادارات پلیس اغلب در مورد اینکه تاکید آن‌ها باید بر برخورد بازدارنده باشد یا برخورد واکنشی، دچار اختلاف هستند.

ویلسون و کلینگ در گزارشی درباره مطالعات انجام گرفته از سوی بنیاد پلیس می‌گویند که در هر اداره پلیس آن‌ها با کسانی دیدار کردند که وقایع گرا (واکنشی) بودند و با تحقیر بیان می‌داشتند که ماموران مسئله محور (طرفدار بازدارندگی) در واقع مددکار اجتماعی هستند، در مقابل گروه دوم ماموران گروه اول را تخریب کننده محلات فقیرنشین می‌دانستند (هس و میلر، ترجمه کلهر، ۱۳۸۲). در حال حاضر، وظیفه مبارزه با مواد روان‌گردان در سیستم پلیس کشور بعهدہ پلیس مبارزه با مواد مخدر قرار داده شده است و ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری نیز ساماندهی کلی دستگاه‌های مقابله کننده و پیشگیری کننده را عهده دار است. نیروی انتظامی در خصوص مبارزه با مواد مخدر اقدام به تشکیل پلیسی تخصصی در این حوزه نموده است. این اقدام با راه اندازی و تشکیل پلیس مبارزه با مواد مخدر به صورت حرفه ایی و تخصصی فعالیت‌های خود را دنبال نموده و واحدهای تخصصی آن تا کوچک ترین واحدهای مستقل پلیس یعنی کلانتری‌ها و پاسگاه‌ها نیز گسترش یافته‌اند. در ساختار سال ۱۳۸۰ کلانتری‌ها، شعبه‌ای با نام مبارزه با مواد مخدر پیش بینی شده بود که در حوزه استحضاطی کلانتری‌ها، وظیفه پیشگیری انتظامی و نیز مبارزه با مواد مخدر (و روانگردان) را عهده دار بود. در پاسگاه‌های انتظامی نیز فردی به عنوان رابط و وجود داشت که امورات مبارزه با مواد مخدر را با رده‌های تخصصی مربوطه هماهنگ می‌کرد. در جدیدترین ساختار کلانتری‌ها (مصوب ۱۳۸۶) با ادغام واحدهای تخصصی کلانتری‌ها در یکدیگر و تشکیل معاونت عملیات کلانتری، بخش مبارزه با مواد مخدر کلانتری نیز در این معاونت پیش بینی گردیده است که هر چند استقلال موجود در ساختار قبلی را ندارد، لیکن به عنوان بخشی تخصصی با وظایف خاص خود عمل می‌کند. درعین حال، این ادغام و تغییرات می‌تواند اثراتی در نحوه انجام وظایف و ماموریت‌های این واحد تخصصی داشته باشد که کمیت و کیفیت آنرا گذشت زمان مشخص خواهد کرد. آنچه مسلم است این است که مستقل بودن واحدهای تخصصی تاثیر مهمی در بهینه نمودن وضعیت انجام ماموریت‌ها از سوی آن‌ها و عدم تداخل با سایر ماموریت‌های روزمره خواهد داشت. به طور خلاصه به منظور نیل به وضعیت مطلوب، نیازمند توسعه جدی مرزهای دانش اعتیاد با مشارکت کلیه دستگاه‌های عضو و مرتبط با

ستاد مبارزه با مواد مخدر هستیم تا با تقویت علمی کردن امر مبارزه شاهد تحقق مطالبه رهبر انقلاب در عرصه بروز خلاقیت و نوآوری در حوزه‌های کاهش تقاضا و کاهش عرضه باشیم. امید می‌رود ضمن ایفای نقش مستمر از سوی کلیه اصحاب اندیشه در جهاد مقدس مبارزه، زمینه برای احیای نفوس انسان‌ها فراهم شود (صرامی، ۱۳۹۵).

چالش‌های پلیس در مبارزه با مواد روانگردان

ذکر این نکته ضروری است که علیرغم اینکه بخش‌های مبارزه با مواد مخدر در رده‌های سرکلاتری‌ها، شهرستان‌ها و استان‌ها بصورت تخصصی و مستقل از سایر ماموریت‌ها عمل می‌کنند، لیکن در بخش پیشگیری و مبارزه با روانگردان‌ها، چالش‌هایی وجود دارد که عبارتند از:

۱) کشفیات مربوط به مواد مخدر و افیونی اعم از مشتقات تریاک یا مواد مخدر صنعتی از نظر سازمانی و نیز تبلیغاتی جاذبه بیشتری برای فرماندهان و کارکنان بخش‌های مبارزه با مواد مخدر دارد و حتی پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر را عموماً مهم‌تر از مبارزه با مواد روان گردان می‌دانند و لذا تمام هم و غم خود را صرف مبارزه با مواد مخدر می‌کنند و کشفیات کمتری در زمینه مواد روانگردان انجام می‌شود.

۲- به دلیل پنهان بودن خطرات بالقوه مواد روان گردان برای عموم افراد جامعه و دید سنتی که صرفاً مواد مخدر را خطرناک و خانمان سوز می‌دانند، تمهیدات لازم برای پیشگیری و مبارزه با مواد روان گردان از سوی مسئولین دولتی نیز کمتر جدی گرفته می‌شود و تبلیغات و تشویقات لازم و کافی در این راستا صورت نمی‌گیرد لذا در عین افزایش روزافزون جاذبه این مواد برای نسل جوان تشدید اقدامات پیشگیرانه و مبارزه‌ای را از سوی مقامات مسئول شاهد نیستیم.

۳- با توجه به اینکه مصرف کنندگان این گونه مواد برخلاف معتادان و قاچاقچیان مواد مخدر سنتی، غالباً از هوش و ذکاوت بیشتری برخوردار هستند لذا کمتر در مظان اتهام پلیس قرار می‌گیرند و در صورت دستگیری نیز به سبب موقعیت اجتماعی که دارند و یا ارتباطاتی که از سوی نزدیکان آنها صورت می‌گیرد، کمتر مورد مجازات‌های قضایی و

بازجویی‌های فنی و پلیسی قرار می‌گیرند و لذا شبکه‌های مافیایی قاچاق مواد روان‌گردان، کمتر متلاشی می‌شود و مرگ با توهم، کماکان در بین اقشار مرفه و تحصیل کرده گسترش می‌یابد (محمدنسل، ۱۳۹۳).

۴- به نظر می‌رسد که اغلب امکانات و آموزش‌های بخش مبارزه با مواد مخدر پلیس، معطوف به مبارزه با مواد مخدر سنتی و مشتقات آن است و در زمینه مبارزه با مواد روان‌گردان امکانات و آموزش‌های کمتری وجود دارد، لذا وقتی به کیف‌های آموزشی مربوط به آموزش نیروهای مبارزه با مواد مخدر مراجعه می‌کنیم، انواع مواد مخدر گیاهی و صنعتی در آن‌ها قابل رویت است و از مواد روان‌گردان اثری نیست. این نکته مهم است که مواد روان‌گردان و پیش‌سازهای آن‌ها، می‌توانند به شکل قرص‌های رایج در بازار یا در انواع پودر یا حتی مایع نیز درآورده شوند و کمتر شک و ظن ماموران را برانگیزند. با توجه به تنوع اشکال دارویی رایج در سطح شهر لازم است با تشکیل کارگاه‌های آموزشی مدون و مستمر، اشکال مختلف داروهای روان‌گردان را نشان داده تا در قدم اول شناسایی این دارو امکان پذیر باشد. اشکال مختلف داروهای روان‌گردان به صورت غیراستاندارد و کاملاً خیابانی تهیه می‌شود و به همین دلیل اشکال آن بسیار متنوع بوده و لازم است جهت شناسایی آن دوره‌های آموزشی مستمری انجام گیرد. گام بعدی شناخت کامل دارو از نظر عوارض و علائم متعدد ناشی از مصرف آن است چرا که خیلی از افسران شاغل در ناجا اطلاعات دقیقی از این داروها نداشته و گاهی حتی اطلاعات اشتباهی از این دارو دارند. لذا پیشنهاد می‌گردد در این کارگاه‌های آموزشی علاوه بر نشان دادن اشکال ظاهری و جدید دارو، به مطالب علمی جدید در خصوص عوارض و علائم آن نیز اشاره شود تا یک اطلاع‌رسانی دقیق و کامل در مورد این مواد صورت گیرد و از این طریق بتوان با این مشکل مبارزه نمود (شیرزاد، ۱۳۸۷). سگ‌های مواد یاب نیز به عنوان یکی از موارد توانمندی پلیس در خصوص کشف مواد مخدر، بدلیل خاصیت ذاتی برخی مواد که شیمیایی هستند (دارای تنوع بسیار زیاد از نظر رنگ، بو، شکل و حالت، ترکیبات و مواد افزوده شده به آن‌ها باشند) قادر به کشف برخی از انواع این مواد نیستند. امکانات بالقوه پلیس، شامل مواردی است که با بهینه‌سازی وضعیت موجود درون سازمانی یا استفاده مطلوب از

امکانات برون سازمانی حاصل می‌شود.

بهینه سازی وضعیت موجود درون سازمانی

استراتژی‌های جدید پیشگیری از جرم طبق سه اصل اتخاذ شده‌اند: الف) پلیس نمی‌تواند بدون همکاری جامعه از جرم پیشگیری کند ب) پلیس نباید فقط به مقابله با وقوع جرم بسنده کند (استفاده عاقلانه از منابع پلیسی و پرداختن به نقاط جرم‌زا مهم‌ترین اصل است). ج) گشت زنی یک کار انفعالی است و باید راهکارهای موثرتری اتخاذ شود (بیلی، ۱۳۷۹). در ذیل به راهکارهای بهینه سازی درون سازمانی پلیس اشاره شده است.

۱- توسعه آموزش‌های همگانی پلیس به مردم

در بررسی میدانی از وضعیت آموزش‌های همگانی انجام شده توسط کلانتری‌های کشور (که با توجه به ضرورت شغلی و ارتباط کاری مستمر صورت گرفته است) بطور کلی می‌توان به این نتیجه رسید که این آموزش‌ها از کمیت و کیفیت مطلوبی برخوردار نیستند. با ادغام برخی دوایر کلانتری‌ها در یکدیگر و کمرنگ تر شدن بخش اجتماعی و مشاوره کلانتری‌ها، این ماموریت تحت الشعاع تغییر ساختار قرار خواهد گرفت و کمرنگ تر از گذشته صورت خواهد پذیرفت. کمیت و کیفیت این آموزش‌ها همواره تحت تاثیر کمبودهای مختلف قرار داشته و از جنبه‌های مختلف آن‌ها را تضعیف نموده است. کمبود نیروی انسانی متخصص و مجرب در این زمینه، کمبود امکانات اداری و ملزومات لجستیکی و پشتیبانی نظیر خودرو، اتاق مناسب، نبود و کمبود تجهیزات تخصصی مثل جزوات، بروشور، کتاب، پوستر و تراکت‌های مختلف و در برخی موارد حتی نبود یک خط تلفن مستقل یا غیرمستقل برای برقراری تماس و ارتباط با سایر نهادها و مدارس از جمله کمبودهایی است که در این بخش وجود دارد. این کمبودها خاص نقاط دوردست و دورافتاده کشور نیست و حتی در کلاشهر یا ابرشهری مانند تهران با گستره جرایم متنوع و مختلف نیز در برخی از کلانتری‌ها وجود دارد.

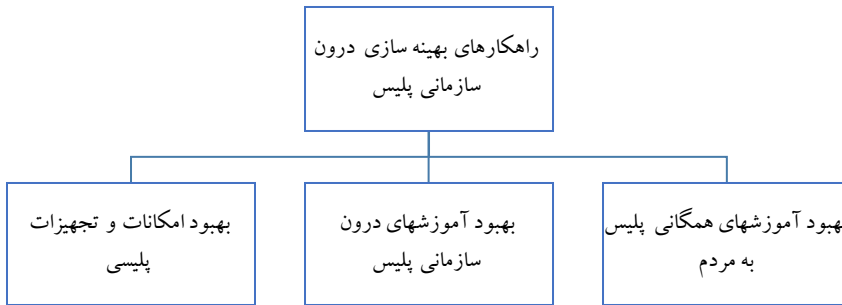
۲- ارتقاء سطح آموزش‌های درون سازمانی پلیس

آموزش‌های درون سازمانی در انجام بهینه ماموریت‌ها نقش زایدالوصف و ارزنده‌ای دارند

که تمامی کارشناسان و به این نقش مهم معتقد هستند و بر آن تاکید دارند. مقوله آموزش از ابتدای شروع کار و آموزش اولیه افراد در آموزشگاه‌های درجه داری و مقاطع افسری نیروی انتظامی، همواره با مشکلاتی روبرو بوده است که علیرغم گذشت سالیان دراز هنوز به حد مطلوب ارتقا نیافته است. به روز نبودن آموزش‌ها، جدی نگرفتن امر آموزش توسط فرماندهان و فراگیران، کمبود امکانات مناسب برای انجام آموزش‌های پلیسی در سطح بالا، کمبود مربیان باتجربه و کار کشته در یگان‌های آموزشی و عواملی نظیر این‌ها باعث می‌شوند که به عنوان مثال یک افسر مبارزه با مواد مخدر که کار روزانه وی مقابله با قاچاقچیان و مصرف کنندگان مواد روان گردان است نتواند تفاوت برخی مواد روان گردان را تشخیص دهد و یا عوارض و نشانه‌های مصرف اکستازی را بطور کامل شناسد. بدیهی است که در چنین حالتی، مبارزه و پیشگیری از مصرف و قاچاق روان گردان‌ها توسط این فرد، خواسته‌ای غیرمنطقی خواهد بود.

۳- بهبود امکانات و تجهیزات پلیسی

اغلب واحدهای پلیسی اعم از کلاتری‌ها یا بخش‌های تخصصی مبارزه با مواد مخدر، به دلیل کمبود عمومی نیروی انسانی در سازمان نیروی انتظامی، معمولاً با حدود نصف استعداد سازمانی (یا کمی بیشتر از نصف) فعالیت می‌کنند که تا حد زیادی بر نحوه انجام ماموریت‌ها از سوی آن‌ها تاثیر کاهنده دارد. امکانات واقعی هر واحد انتظامی از نظر خودرویی و ترابری نیز عموماً نامتناسب با ماموریت‌های مربوطه است و عموماً در این بخش نیز کمبودهایی وجود دارد. هنگامی که بخش‌های مختلف واحدهای پلیسی مبارزه کننده با جرایم (منجمله مواد روان گردان)، از نیروی انسانی ناکافی برخوردار باشد و در عین حال، بودجه و اعتباری برای تامین و پشتیبانی مخبرین و منابع در اختیار نداشته باشد، نمی‌توان انتظار خیلی زیادی برای کنترل موثر جرایم (و کنترل تهیه و توزیع مواد روان گردان از سوی مجرمین) داشت. راهکارهای بهینه سازی درون سازمانی پلیس در شکل ۲ خلاصه شده است.

شکل ۲: راهکارهای بهینه سازی درون سازمانی پلیس

استفاده مطلوب از امکانات برون سازمانی

۱- استفاده از امکانات رسانه‌های گروهی برای آموزش همگانی: با توجه به عدم وجود متولی خاص و مشخص برای انجام آموزش‌های اجتماعی در سطح جامعه و توجه به این مسئله که اجرای آموزش‌های اجتماعی، شهروندی و حقوقی برای عامه مردم، وظیفه‌ای بین‌سازمانی است که عزم و اراده تمامی نهادها و سازمان‌های ذیربط را می‌طلبد. به نظر می‌رسد رسانه‌های گروهی و ارتباط جمعی در این راستا نقشی مضاعف و پیچیده به عهده دارند. با توجه به نقش مهم و کلیدی رسانه‌ها و کمتر بودن هزینه اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی از سوی این بسترهای آماده و فراگیر، برقراری ارتباط تنگاتنگ با رسانه‌های جمعی (خصوصاً صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران در تهران و مراکز استان‌ها و نیز جراید کشوری و محلی) و استفاده از ظرفیت‌های موجود می‌تواند به ارتقای وضعیت آموزش‌های اجتماعی مردم و در نتیجه آن ارتقای امنیت اجتماعی جامعه کمک شایسته‌ای کرد. در این میان، نقش تلویزیون به عنوان رسانه‌ای فراگیر و جذاب بسیار ارزشمندتر از سایر رسانه‌ها است. آنتونی گیدنز جامعه‌شناس معروف درباره تاثیر تلویزیون می‌گوید: تاثیر فزاینده تلویزیون شاید مهم‌ترین تحول در وسایل ارتباط همگانی در سی یا چهل سال گذشته باشد. ظهور تلویزیون بر الگوهای زندگی روزانه به شدت تاثیر گذارده است، زیرا بسیاری از مردم فعالیت‌های دیگر را براساس برنامه‌های تلویزیونی معینی تنظیم می‌کنند. محققان نتیجه‌گیری کرده‌اند که تلویزیون تاثیری بیشتر از هر نوآوری فنی دیگر خارج از حوزه اشتغال درآمدزا بر زندگی روزانه داشته دارد (گیدنز، ترجمه صبوری، ۱۳۸۳).

هرچند در حال حاضر پلیس با صدا و سیما ارتباط نسبتاً خوبی دارد و بعضاً برنامه‌های مرتبط با پلیس بطور پراکنده از سوی این رسانه پخش می‌شود، لیکن کمیت و کیفیت کارها بایستی ارتقا یابد. از ظرفیت‌های روزنامه‌ها هم در حال حاضر کمترین استفاده به عمل می‌آید، در حالیکه این وسیله ارتباط جمعی رسانه‌ای فراگیر و ارزان بوده و چون قشر خاص تحصیل کرده بیشتر به آن تمایل دارند، لذا می‌توان آموزش غیرمستقیم مردم را با استفاده از ظرفیت و توانایی‌های این قشر به انجام رساند و آموزش‌ها را از طریق این افراد به خانواده و فرزندان، محیط کار، محله و همسایگان منتقل نمود.

۲- استفاده از ظرفیت نهادهای غیردولتی: نهادهای غیردولتی، با توجه به مدیریت غیردولتی و نداشتن محدودیت‌های تصمیم‌گیری موجود در سیستم دولتی (بوروکراسی)، همواره در پیشبرد اهداف اجتماعی از موفقیت بیشتری برخوردار بوده‌اند و از سوی مردم نیز اعتماد بیشتری به آنها وجود دارد. علت این موضوع دید سنتی مردم به دولت و تشکیلات دولتی است که به علت دخیل دانستن مسائل سیاسی و تبلیغاتی در اقدامات سازمان‌های دولتی و حتی نهادهای اجتماعی دولتی به بخش غیردولتی در زمینه مسائل اجتماعی اعتماد بیشتری دارند. اکثر دست‌اندرکاران مبارزه با مواد مخدر نیز عقیده دارند که نهادهای غیردولتی که در زمینه ترک اعتیاد و مبارزه با آن فعالیت می‌کنند نه تنها از بخش‌های دولتی فعال در این امر موفق‌تر بوده‌اند، بلکه با هزینه کمتری این وظیفه را به انجام می‌رسانند. بنابراین، استفاده بهینه از امکانات این نهادها و ظرفیت‌های موجود می‌تواند نقش ارزنده‌ای در کنترل مواد روانگردان داشته باشد. اطلاع‌رسانی و هوشیار کردن جوانانی که در معرض خطر مواد روان‌گردان قرار دارند و نجات افرادی که در دام این مواد گرفتار شده و به مصرف آن وابستگی روانی پیدا کرده‌اند از جمله اقداماتی است که توسط نهادهای غیردولتی می‌تواند بخوبی صورت گیرد. از سوی دیگر، توسعه و حمایت نهادهای غیردولتی فعال در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان از جمله راهکارهایی است که در این بخش می‌تواند مورد توجه مسئولین قرار گیرد.

۳- استفاده از امکانات ستاد مبارزه با مواد مخدر: با عنایت به اینکه ستاد مبارزه با مواد مخدر عالی‌ترین نهاد دولتی در این زمینه است و زیر نظر بالاترین مقام اجرایی کشور

(رییس جمهور) فعالیت می‌کند. لذا فعالیت کردن این ستاد در بخش مبارزه با مواد روان‌گردان می‌تواند نقش قابل توجهی در بهبود وضعیت کنترل مواد روان‌گردان داشته باشد. این نهاد با توجه به جایگاه ویژه‌ای که دارد از امکانات و توانایی‌های قانونی و مالی بسیار خوبی برخوردار است که استفاده از آن‌ها به پلیس کمک‌های فراوانی برای پیشگیری و کنترل مواد روان‌گردان خواهد کرد (محمدنسل، ۱۳۹۳).

۴- استفاده گسترده از شبکه وسیع اطلاعات مردمی: با تبلیغ فراگیر و اعلام یک شماره تلفن ویژه و یا استفاده از سیستم ۱۱۰ پلیس، می‌توان از شبکه وسیع اطلاعات مردمی در زمینه کشف مبادی ورود و توزیع مواد روان‌گردان استفاده نمود. اطلاعات مردمی همواره اطلاعات ذی‌قیمتی است که بدون آن پلیس در هیچ کجای دنیا موفق نیست و راز موفقیت سیستم‌های پیشرفته پلیسی در دنیا، از تباط و تنگاتنگ با مردم و نهادینه شدن همکاری متقابل مردم و پلیس است. اظهارات شاهدین و دادن اطلاعات (از سوی مردم) مایه حیات سیستم دادگستری است. بیش از سه چهارم تمامی دستگیری‌ها، نتیجه گزارش‌هایی است که توسط شهروندان داده شده است و در حقیقت دستگیری‌ها در طی مراقبت‌ها و گشت زنی‌های پلیس بسیار اندک است (روزنامه، ترجمه حبیبی، ۱۳۸۱). در صورتی که مردم بدانند پلیس برای اطلاعات ارائه شده از سوی آن‌ها ارزش قائل می‌شود و با اعزام فوری نیروهای لازم و ملحوظ نظر قرار دادن دقیق و شدید مسائل حفاظتی (در زمینه محرمانه ماندن اطلاعات فرد گزارش دهنده) اقدامات قانونی را به انجام می‌رسانند قطعاً کمک‌های موثری در این زمینه به پلیس خواهند نمود و به عنوان چشم و گوش پلیس عمل خواهند کرد. لذا جلب اعتماد مردم در این زمینه، راهکاری است که نیاز به برنامه ریزی و ایجاد بستر مناسب دارد. در زمینه همکاری گسترده مردم با پلیس در کشورهای پیشرفته صنعت ذکر شده است که به دلیل تعاملات گسترده و همکاری وسیعی که مردم با پلیس و خصوصاً اداره پیشگیری از جرایم و امور قربانیان داشته‌اند، این تشکیلات توانسته است حدود ۲۰۰ برنامه مردمی ویژه کمک به پیشگیری از وقوع جرایم را طراحی و اجرا نمایند (وروایی، ۱۳۸۴).

پیشینه پژوهش

قربانی، اکبری، محمدی و حسینی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان بررسی و مقایسه تطبیقی قانون مبارزه با مواد مخدر، پیش سازها و روان گردان‌ها در جمهوری اسلامی ایران با برخی کشورهای همسایه و چالش‌های موجود در منطقه بدین نتیجه دست یافتند که ایران به خاطر قرار گرفتن در مجاورت بزرگ‌ترین کانون تولید مواد افیونی، ناآرامی در کشورهای هم جوار از جمله عراق، واقع شدن در مسیر ترانزیت بالکان و... حساس‌ترین موقعیت ژئوپلیتیکی را در میان کشورهای منطقه و حتی جهان دارد. از طرفی دیگر وضع قوانین ساده و سهل در خصوص مواد مخدر و روان گردان، عدم اجرای اصولی آن در کشورهای همسایه و همچنین عدم تناسب جرم و مجازات در این کشورها باعث گردیده تا علاوه بر گسترش اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در بین همسایگان غربی و شرقی، تبعات ناشی از آن دامن گیر جمهوری اسلامی ایران نیز شود. نتایج حاصله نشان می‌دهد که نوعی ناهماهنگی بین قوانین و مقررات بین کشورهای منطقه وجود داشته و این ناهماهنگی‌ها در مبارزه منطقه‌ای با مواد مخدر تأثیرات منفی را در پی دارد و بایستی با دعوت از کشورهای همسایه، نسبت به تبادل اطلاعات، انتقال تجربیات و یکسان سازی قوانین و مقررات با توجه به شرایط اکولوژیکی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای منطقه اقدام گردد. جزینی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان تأثیر مواد مخدر و روان گردان‌ها بر امنیت اجتماعی نتیجه‌گیری کرد که امنیت اجتماعی یک نیاز اجتماعی و مواد مخدر به عنوان بلای خطرناک اجتماعی است. لازم است که آموزش‌های آگاه‌سازی نهادینه شود و واحدهای درسی آشنایی با انواع مواد مخدر و روان گردان مورد توجه قرار گیرد و فرایند رویکرد اجتماعی کردن امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان استمرار یافته و ایجاد اشتغال، ازدواج آسان، ترویج ورزش، توسعه پژوهش‌های مرتبط، مسؤل شناختن والدین و ساماندهی مراکز کاهش آسیب، پیگیری شود.

شاوردی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی رویکرد نوین پلیس به سوء مصرف کنندگان مواد تحت کنترل (پلیس درمان نگر) بدین نتیجه دست یافت که بیشتر پاسخگویان خواستار رفتار محترمانه و مناسب با معتادان هستند. موافقان این رویکرد بر

نگاه پلیس به معتادین به عنوان بیمار و نه مجرم تاکید می‌کنند.

عباسلو (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی الزامات قانونی پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان با تاکید بر پلیس زن بیان داشته است که باید راهکارهای لازم جهت مقابله فوری با مواد مخدر و روان‌گردان مد نظر قرار گیرد. در این راستا، پلیس تکالیف ویژه‌ای بر عهده دارد. پلیس جهت مقابله با مواد مخدر و روان‌گردان ضمن رعایت موازین قانونی باید از روش‌های نوین استفاده نماید. با توجه به این که بخش مهمی از این جرم توسط زنان انجام می‌شود و به لحاظ الزامات شرعی و قانونی مقابله با این دسته از مجرمین، نقش پلیس زن در مقابله با این دسته از مجرمین در خور توجه است. مخصوصاً نقش پلیس به دلیل امکان برقراری ارتباط با خانواده قربانیان مرتبط با مواد مخدر می‌تواند از عواقب وخیم آن بر خانواده آن‌ها جلوگیری نماید. با توجه به این که پلیس امروزه بیش از پیش جهت ایفای وظایف خود، ملزم به رعایت موازین قانونی است، شناسایی آن برای پلیس بسیار مهم است. موازین قانونی شامل وظایف و اختیارات پلیس جهت مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان می‌شود. البته با توجه به ویژگی خاص جرایم مرتبط با مواد مخدر که شامل مالکیت، حمل، هرگونه معامله اعم از معوض و بلاعوض و یا استعمال می‌شود، در مقایسه با سایر جرایم، مقابله با آن نیز متفاوت است.

نوبهار، مدبر و استرکی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان نیازسنجی آموزشی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان به این نتیجه دست یافت که زنان پلیس در انجام ماموریت‌های خاص این حوزه نیازمند آموزش‌های کاربردی و متنوع در گروه‌های درسی و رشته‌های مختلف هستند و این امر باید مورد توجه متولیان امر آموزش قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود رشته خاصی با عنوان مبارزه با مواد مخدر برای زنان پلیس در نظر گرفته شود و با توجه به رسالت پلیس زن در امر حمایت از زنان و کودکان و نقش موثر آن در پیشگیری از جرائم، طرح درس و نیازهای این دسته از زنان پلیس خاص ماموریت‌های محوله آنان باشد.

شایگان (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با هدف بررسی زمینه‌های مورد نیاز تحقیق برای شناخت صحیح مسوولین و تصمیم‌گیری درست آن‌ها از دو شیوه بهره گرفت. ابتدا شناخت

زمینه‌های مورد نیاز تصمیم‌گیری که با روش زمینه‌یابی از نخبگان نظرات ۲۰ نفر از کارشناسان پژوهشی دانشگاه را کسب کرد و در مرحله بعد با مراجعه به دو مرکز (دانشگاه علوم انتظامی و ستاد مبارزه با مواد مخدر) و مطالعه تحقیقات و پایان‌نامه‌های آنان به شیوه "بررسی ترکیبی پژوهش‌ها" به بررسی ۱۳۲۰ تحقیق و پایان‌نامه موجود در این زمینه پرداخت که از کل آن‌ها ۳۳ مورد به نحوی با موضوع تحقیق مرتبط بود. این ۳۳ مورد هم فقط درخصوص شیوه مبارزه با مواد مخدر و شناخت زنان معتاد اطلاعات لازم را به مسوولین می‌داد و سایر زمینه‌های مورد نیاز تحقیق درخصوص چگونگی ورود زنان پلیس به عرصه مواد مخدر بی‌جواب مانده و نیازمند انجام تحقیقات جدید است.

رجبی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان پلیس زن و حقوق شهروندی زنان بزهکار و بزه دیده در جرایم مواد مخدر و روان‌گردان بیان داشته است که بی‌تردید، حضور اجتماعی فزاینده زنان از یک سو موجب گونه‌گون شدن بزهکاری و بزه‌دیدگی آنان و از سوی دیگر سبب ورودشان به پهنه فعالیت‌ها و شغل‌های پلیسی - کیفری - قضایی شده است. امروزه، منزلت انسانی افراد - به ویژه حیثیت انسانی زنان و کودکان - در حقوق وضع شده داخلی و بین‌المللی جایگاه رفیعی دارد؛ چنان‌که پای بندی دولت‌ها به قواعد ضامن این منزلت، معیاری برای سنجش میزان اعتقاد قانونی - عملی آن‌ها به این مقوله در گستره داخلی و جهانی است. بر این اساس قانون‌گذار کیفری برای حمایت از منزلت انسانی افراد به طور کلی و بزه‌دیدگان و بزهکاران در فرایند کیفری به طور خاص از ساز و کارهای شکلی و ماهوی حقوق کیفری استفاده می‌کند. گفتنی است، با توجه به این که بخش مهمی از جرایم مواد مخدر و روان‌گردان را زنان انجام می‌دهند و به لحاظ الزامات شرعی و قانونی برای مقابله با این دسته از مجرمین نقش پلیس زن در خور توجه است؛ بدین سان، الزامی کردن حضور افسران زن در اجرای برخی از وظایف محول شده به پلیس به ویژه بازجویی و تحقیق از زنان و دختران بزه‌دیده و مجرم، دستگیری و تفتیش بدنی زنان به ویژه در مورد مواد مخدر جاسازی شده و نقل و انتقال و امور نگهداری زنان بازداشت شده و حمایت از زنان و کودکان بزه‌دیده حائز اهمیت می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

باندهای توزیع مواد روان گردان در کشور ما در حال تبدیل شدن به باندهای مافیایی هستند که نمونه آن‌ها را در مواد مخدر سنتی کمتر می‌توان یافت. این باندها معمولاً از افراد زیرک و در سنین جوانی تشکیل می‌شوند که به علت شدت احساسات جوانی و مقایسه وضعیت فقیرانه خود با افراد مرفه و ثروتمند، انگیزه‌های بسیار قوی برای اقدامات مجرمانه دارند و از هیچ جنایتی در این مسیر فروگذار نمی‌کنند، هر چند پس از گرفتار شدن و دستگیری، ممکن است به شدت پشیمان شوند. ویژگی‌های گروه‌های جنایتکار سازمان یافته شامل غیر ایدئولوژیک بودن، داشتن سلسله مراتب، داشتن اعضای محدود و گزینش شده، تداوم در طول زمان، استفاده از خشونت غیرقانونی، داشتن تقسیم کار و ویژه، انحصارگری و پیروی از مقررات و قواعد روشن سری و محرمانه می‌شوند که با بررسی مختصری در گروه‌های توزیع کننده مواد روان گردان به خوبی می‌توان این خصوصیات را در آن‌ها تشخیص داد (لیمن و گری، ترجمه کریمی، ۱۳۸۰). دستگیری باندهایی که بطور موازی و همزمان در زمینه مواد روانگردان فعالیت می‌کنند، از نکات بسیار مهم دیگری است که باید به آن توجه کرد. این وضعیت، نشان‌دهنده سازمان یافته بودن این باندها و ارتباط کاری آن‌ها با یکدیگر است و احتمال نفوذ یا سازماندهی شدن توسط سرویس‌های بیگانه یا مخالفان نظام را نباید از نظر دور داشت. به هر حال حتی اگر سازماندهی اینگونه باندها از طریق سرویس‌های جاسوسی بیگانه یا مخالفان نظام صورت نگرفته باشد، فعالیت آن‌ها بطور موازی و همزمان خبر از اقدامی هماهنگ از سوی یک مرکزیت یا گروه مجرمانه خاص می‌دهد که با انگیزه‌های سیاسی یا اقتصادی (همانند پدیده قاچاق کالا) از خارج مرزها آن‌ها را هدایت می‌کند. ضمناً کشف سلاح جنگی از اعضای این باندها (در کشوری مانند ایران که نگهداری و حمل اسلحه غیرمجاز مجازات‌های شدیدی به همراه دارد) میزان خطرناک بودن این باندها و اقدامات آنان را مشخص می‌کند. در بین مجرمان سنتی و قاچاقچیان داخلی مواد مخدر (جدای از بحث قاچاقچیان عمده بین المللی و اشراک قاچاقچی در مرزها) کمتر مواردی را می‌توان یافت که در حد توزیع کنندگان خرده پا و اعضای فرعی شبکه مواد مخدر، مسلح به سلاح گرم باشند لذا مقابله بر علیه این افراد

هوشیاری همه جانبه‌ای را می‌طلبد. با دستگیری تعدادی از افراد باندها، ردپای برخی مجرمین حرفه‌ای در زمینه آدم ربایی، ضرب و جرح شدید، سرقت، زورگیری، جرایم مسلحانه و تجاوز به عنف دارای سابقه کیفری دیده می‌شود که این نشانه تغییر روش‌های مجرمانه آن‌ها و روی آوردن به جرایم جدید همانند توزیع قرص‌های روان‌گردان است که هم پدیده تازه‌ای به حساب می‌آید و هم اینکه علیرغم منفعت بسیاری که برای آن‌ها دارد ظاهراً از خطرات و هزینه کمتری نسبت به سایر جرایم برخوردار است. همین امر باعث ایجاد جاذبه برای این مجرمین حرفه‌ای گردیده است لذا سنگین تر کردن هزینه جرم برای مجرمین در این بخش و هوشیاری بیشتر دستگاه‌های پلیسی و حتی اطلاعاتی برای پیشگیری و مبارزه با اپیدمی شدن مصرف و توزیع این مواد خطرناک مورد تاکید است. وارد شدن قرص‌های روان‌گردان از کشورهای خارجی و ساخت قرص‌های تقلبی در داخل کشور دو نکته مهم در این بخش است. این موضوع نشان می‌دهد که علاوه بر وجود منافی در محافل و شرکت‌های غیرمجاز خارجی توزیع کنندگان این قرص‌ها از وجدان حرفه‌ای توزیع کنندگان سنتی برخوردار نیستند و لاقلاً برای حفظ منافع کوتاه مدت خود سعی نمی‌کنند تا با توزیع جنس اصل مشتریان خود را راضی نگه‌دارند.

در خصوص عوامل موثر بر اعتیاد جوانان به مواد روان‌گردان، یافته‌های یک پژوهش نشان داد که بین عوامل فردی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین عوامل محیطی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین عوامل روانشناسی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین عوامل فرهنگی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین عوامل اجتماعی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین عوامل اقتصادی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان، بین پایگاه اجتماعی و استفاده از قرص‌های روان‌گردان رابطه معنی داری وجود دارد (شوئیچی و لیلاپور، ۱۳۹۴). راهبردهایی که اطلاعات، نگرش‌ها و رفتار کودکان و نوجوانان در مورد مواد روان‌گردان و مهارت‌های تطابقی، اجتماعی و نیازهای آنان را مورد هدف قرار می‌دهند یکی از بهترین روش‌های پیشگیری نوجوانان به مواد روان‌گردان هستند. این راهبردها به صورت خلاصه عبارتند از:

۱- دادن اطلاعات در مورد مضرات مصرف مواد

۲- تاثیر بر ارزش‌ها و نگرش‌ها (تغییر نگرش‌های مثبت و تثبیت نگرش‌های منفی

نسبت به مصرف مواد مخدر)

۳- آموزش مهارت‌های اجتماعی

۴- آموزش مقاومت در مقابل فشارهای دوستان

۵- شناسایی افراد در معرض خطر و اقدامات لازم

۶- ارضای نیازهای اجتماعی و روانی نوجوانان

۷- الگو بخشی و آموزش از طریق همسالان

با توجه به اینکه مخاطره آمیزترین دوران زندگی از نظر شروع به مصرف مواد، دوره بلوغ و نوجوانی است، باید جهت پیشگیری از اعتیاد در این دوره به این گروه آسیب پذیر توجه ویژه گردد (کوهستانی و باغچقی، ۱۳۸۶). امروزه نگهداری، خرید و فروش، حمل و استعمال مواد روان گردان در اکثر نقاط دنیا جرم و متضمن مجازات است. افزون بر این، صرف نظر از ماهیت مجرمانه‌ای که در برخی از کشورها از مصرف این مواد برداشت می‌شود، مصرف چنین موادی به‌طور بالقوه زمینه‌ها و شرایطی را برای ارتکاب به جرایم فراهم می‌کند. بین اعتیاد به مواد روانگردان و گرایش به جرم رابطه دوسویه وجود دارد و اعتیاد به مواد روان گردان چه به صورت مستقیم براساس قواعد حقوقی و قانونی برخی کشورها و چه به صورت غیرمستقیم از طریق تضعیف و متزلزل کردن بنیادهای روحی، اخلاقی و اجتماعی به تدریج منجر به گرایش افراد معتاد به بزهکاری و ارتکاب جرم می‌شود. آنچه مسلم است این است که میزان جرم هنگامی که فرد معتاد به مواد روان گردان نباشد تا حد زیادی کاهش یافته و آثار سوء رفتار در مصرف کنندگان چندگانه مواد روان گردان بیشتر مشهود است. معمولاً مصرف کنندگان مواد مخدر و روان گردان از هر روشی برای تأمین مواد نسبت به انجام انواع جرایم اقدام می‌کنند که در مردان بیشتر جرایم سرقت و در زنان فحشا و اعمال قبیحه می‌باشد. نقش پلیس در پیشگیری و مقابله با مواد روان گردان نقشی اساسی و پایه‌ای است. زیرا توزیع این مواد از حالت تفننی و تفریحی خارج شده و از طریق باندهای مخوف تبهکاری صورت می‌گیرد. هر چند که مبارزه تبلیغی با این مواد نیز از اهمیت خاصی برخوردار است، لیکن با وضعیت موجود دیگر صرفاً با گسترش تبلیغات بر علیه این مواد نمی‌توان اثرات لازم را بدست آورد و به

آن بسنده نمود. از ابزار تبلیغات مخصوصاً (از طریق رسانه‌های فراگیر مثل رادیو و تلویزیون) باید استفاده مناسبی صورت گیرد. در این تبلیغات ضمن در نظر داشتن اینکه موضوعات برنامه‌ها موجب تبلیغ مثبت برای استفاده از مواد روان گردان (در نتیجه برانگیختن حس کنجکاوی مخاطبین) نگردد، بایستی به نحوی باشد که باعث شود خطرات و زیان‌های فراوان ناشی از مصرف مواد روان گردان برای بینندگان و شنوندگان این برنامه‌ها کاملاً موشکافی شده و عواقب و نتایج حاصله برای استفاده کنندگان از این مواد به تصویر کشیده شود.

در مجموع می‌توان گفت که:

۱- برای مبارزه با مواد روان گردان از ابعاد سازمانی و نیز تبلیغاتی، جاذبه بیشتری برای فرماندهان و کارکنان بخش‌های مبارزه با مواد مخدر و سایر بخش‌های پیشگیری و مقابله با جرایم ایجاد شود و این موضوع کاملاً برای کارکنان انتظامی روشن شود که خطرات ناشی از گسترش مواد روان گردان کمتر از خطرات مواد افیونی نیست و در صورت فراگیر شدن می‌تواند اثراتی بسیار مخرب و زیانبار برای نسل جوان و جامعه به بار آورد. در نظر گرفتن ابزارهای تشویقی و تقدیر مناسب از کسانی که محموله‌های مواد روان گردان را کشف می‌کنند، افزایش میزان حق‌الکشف نیروها در این بخش، تبلیغات مناسب رسانه‌ای با معرفی نام یگان‌های کاشف برای مردم، ایجاد رقابت سالم برای افزایش فعالیت‌ها در این مسیر و استفاده بجا از ابزارهای تشویقی درون سازمانی (مانند اعطای ترفیعات تشویقی و ...) از جمله راهکارهایی است که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

۲- تمهیدات لازم برای پیشگیری و مبارزه با مواد روان گردان از سوی مسئولین دولتی و نهادهای دخیل در امر پیشگیری و مقابله با مواد روانگردان (همانند سازمان‌های مرتبط با مبارزه مثل ستاد مبارزه با مواد مخدر و نیز رسانه‌های جمعی دولتی) جدی تر گرفته شود و تبلیغات لازم و کافی در این راستا صورت گیرد، چرا که بدون برانگیختن حمایت کافی مقامات مسئول و روسای سازمان‌های ذیربط و آشنا کردن آنان با خطرات بالقوه ناشی از گسترش مواد روان گردان در جامعه، پیشگیری و مقابله با مواد روانگردان امری دشوار خواهد بود. بهتر است آموزش‌های درون سازمانی لازم به کلیه نیروهای اجرایی پلیس در

زمینه شناخت انواع و اشکال مواد روان‌گردان، اثرات جسمی و روحی منفی آن‌ها، خطرات ناشی از گسترش این مواد و پی‌جویی دقیق کشفیات این مواد تا رسیدن به سرخ‌های اصلی داده شود تا در زمینه مبارزه با مواد روان‌گردان حساس‌تر شده و اقدامات موثری را در این زمینه به انجام برسانند.

۳- نگاه جدی‌تر از سوی دستگاه‌های مسئول و پلیس به مسائل آموزش همگانی و هشدارهای انتظامی در مدارس، دانشگاه‌ها و اماکن عمومی و پیش‌بینی زیرساخت‌های مناسب این نگاه در سازمان نیروی انتظامی (از جمله تغییر مناسب ساختارهای مرتبط به وظایف اجتماعی پلیس در این زمینه) از دیگر اقداماتی است که می‌تواند نقش مهمی در بهسازی وضعیت آموزش همگانی از سوی پلیس و افزایش آگاهی‌های عمومی مردم در زمینه مواد روان‌گردان داشته باشد. با استفاده از برقراری ارتباط تنگاتنگ با رسانه‌های جمعی و استفاده از ظرفیت‌های موجود می‌توان به ارتقای وضعیت آموزش‌های اجتماعی مردم در زمینه پیشگیری و مقابله با مواد روان‌گردان کمک کرد. نیروی پلیس در بین نهادهای متولی امر پیشگیری بیشترین سهم مشارکت آموزشی را در مقایسه با نهادهای مرتبط دارا است چرا که وظایف حرفه‌ای پلیس و ارتباط بیشتر آن با معنادین و مجرمین مرتبط با مواد مخدر موجب گردیده است که به لحاظ علمی و عملی نیروی انتظامی سهم بیشتری در آموزش همه جانبه پیشگیری از وقوع جرم (اعتیاد) را در بین نهادهای متولی امر داشته باشد (پارسا و کریمی، ۱۳۹۰). در خصوص آموزش موضوعات مرتبط با پیشگیری از اعتیاد در دانشگاه‌ها در بسیاری موارد شاهد آن هستیم که راه حل آموزشی گنجاندن چندواحد درسی در برنامه درسی آموزش عالی در نظر گرفته شده است؛ حال آن که این رویکرد نشان می‌دهد که نگاه تخصصی نسبت به آموزش و سازماندهی محتوای آموزشی در برنامه‌های آموزشی پیشنهادی وجود ندارد. در رویکردهای نوین، آموزش مورد نیاز برای مهارت‌های زندگی و پیشگیری از اعتیاد در برنامه درسی به صورت تلفیقی انجام می‌شود (رضوی، ۱۳۹۳).

۴- افزایش امکانات و تجهیزات پلیسی متناسب با ماموریت‌ها و شگردهای جدید مجرمین و بهینه‌سازی وضعیت فناوری‌های پلیسی با استفاده از تجربیات سایر کشورها در

این زمینه از جمله مسائلی است که در تمامی عرصه‌های امنیت اجتماعی باید مدنظر قرار گیرد. در صورت عدم وجود نیرو و امکانات کافی برای پیشگیری و مقابله با جرایم از سوی پلیس، اثرات روانی بسیار بدی بر جامعه وارد خواهد شد که سوق داده شدن افراد سالم بسوی ارتکاب جرم (در نتیجه پایین بودن هزینه ارتکاب جرم و چربیدن منافع ظاهری آن بر مجازات‌های قانونی) تنها یکی از عواقب زیانبار آن است.

۵- توسعه و حمایت بیشتر نهادهای غیردولتی فعال در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان از جمله راهکارهایی است که بایستی بصورت جدی مورد توجه مسئولین قرار گیرد. از آنجا که این نهادها در جذب و ارائه تبلیغات برای مخاطبین توفیق خوبی بدست آورده‌اند و از طرفی بوروکراسی‌های رایج در دستگاه‌های اداری را ندارند، با صرف هزینه‌ای کمتر، دولت می‌تواند به عنوان کارفرما بیشترین بازدهی را از این نهادها کسب کند.

۶- هر چند که به نظر نمی‌رسد مشکل عدم وجود قانون مناسب برای پیشگیری و مقابله با مواد روان گردان در کشور ما وجود داشته باشد، لیکن در صورتی که قوانین موجود از نظر کارشناسان و صاحب‌نظران دارای کاستی‌هایی باشد، باید در اسرع وقت بدان پرداخته شود و کاستی‌های احتمالی موجود در زمینه مفاد قانونی برطرف گردد. برقراری تعامل مناسب پلیس با مقامات قضایی برای برخورد شدید قانونی با دستگیر شدگان در زمینه تهیه و توزیع مواد روان گردان، راهکار مهمی است که منجر به سنگین‌تر کردن هزینه جرم برای مجرمین در این زمینه و گرایش کمتر افراد بزهکار بسوی فعالیت مخرب در این مقوله است. امیرالمومنین (ع) خطاب به یکی از کارگزارانشان می‌فرماید: ...اعترزم بالشدّه حین لا تغنی عنک الا الشده... هنگامی که چاره‌ای جز سختگیری نداری، تصمیم به شدت عمل بگیر (به نقل از واثقی، ۱۳۸۰). تبلیغات گسترده درباره برخوردهای شدید قانونی انجام شده با مجرمین مرتبط با مواد روان گردان، از نفس برخورد قضایی مهم‌تر است چرا که انعکاس گسترده این اخبار در بین مردم و اقشار در معرض آسیب است که اثر بازدارنده مناسبی را در جامعه خواهد داشت و صرف برخورد فیزیکی با چند عامل تهیه و توزیع به تنهایی باعث حل مشکل نخواهد شد.

منابع

- ادیب نیا، فائزه؛ احمدی، عبدالجواد و موسوی، سیدعلی محمد (۱۳۹۵). مروری بر علل گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۳(۹)، ۱۱-۳۶
- باقری توانی، محسن؛ باقری وناشی، محسن و مهدوی سعیدی، سیدحجت (۱۳۹۵). سیاست جنایی تقنینی ایران در زمینه تولید مواد مخدر و روان گردان با مطالعه اسناد بین المللی. کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز براتی، قدرت اله (۱۳۸۶). تاثیر نامطلوب قرص های روان گردان بین جوانان در سطح جامعه. اولین همایش منطقه ای مواد روان گردان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک
- بهرامی احسان، هادی (۱۳۸۷). اعتیاد و فرآیند پیشگیری. تهران: مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی بیلی، دیوید اچ (۱۳۷۹). پلیس آینده، ترجمه غلامرضا زندی. تهران: انتشارات معاونت آموزش ناجا پارسا، محمد و کریمی، محمد صالح (۱۳۹۰). نقش آموزشی پلیس در پیشگیری جامع از اعتیاد. دومین همایش نقش دانش و دانشگاهیان در پیشگیری از وقوع جرم و آسیب های اجتماعی، شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی
- توسکی، یار محمد (۱۳۹۰). بررسی تاثیر معاشرت ها و گروه های دوستی در گرایش به مواد مخدر از دیدگاه دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک (۱۳۹۰)). فصلنامه دانش انتظامی پلیس استان مرکزی، ۱(۳)، ۱۸-۳۴
- جزینی، علیرضا (۱۳۹۴). تأثیر مواد مخدر و روان گردان ها بر امنیت اجتماعی. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۲(۷)، ۹-۴۰
- حسن شاهی، محمد مهدی و احمدیان، کاظم (۱۳۸۳). بررسی سلامت روان بیماران وابسته به مواد روانگردان. مجله اصول بهداشت روانی، ۲۳ و ۲۴، ۱۳۹-۱۳۱
- خواجه امیری، (۱۳۹۴) جزوه درس جرم یابی مواد مخدر، دوره دکتری جرم یابی، دانشکده فرماندهی و ستاد دانشگاه علوم انتظامی امین
- رجبی، ابراهیم (۱۳۹۰) پلیس زن و حقوق شهروندی زنان بزهکار و بزه دیده در جرایم مواد مخدر و روان گردان. فصلنامه علمی ترویجی پیشگیری از جرم، ۶(۲۱)، ۱۳۵-۱۵۸
- رضوی، سیدعباس (۱۳۹۳). پیشگیری از اعتیاد در برنامه درسی آموزش عالی: یک رویکرد تلفیقی. اولین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران،

- تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین
- روزناب، دنیس.پ (۱۳۸۱). *پیشگیری از جرم، ترجمه حمیدرضا حبیبی، تهران: انتشارات معاونت آموزش ناجا*
- شاوردی تهمینه (۱۳۹۴). *بررسی رویکرد نوین پلیس به سوء مصرف کنندگان مواد تحت کنترل (پلیس درمان نگر): مطالعه موردی سوء مصرف کنندگان در کمپ های ترک اعتیاد در تهران. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۲(۸)، ۵۶-۳۹*
- شایگان، فریا (۱۳۸۹). *الزامات پژوهشی پلیس زن برای مبارزه با مواد مخدر و روان گردان. پلیس زن، ۴(۱۲)، ۵۱-۲۴*
- شویجی، جعفر و علی پور، لیلیا (۱۳۹۴). *آسیب شناسی اجتماعی و روانی قرص های روانگردان در بین جوانان شهرستان اهواز در سال ۱۳۹۴. دومین کنفرانس ملی روانشناسی و علوم تربیتی، استان خوزستان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شادگان*
- شیرزاد، جلال (۱۳۸۷). *اکستازی و عوارض ناشی از مصرف آن. فصلنامه پلیس علمی، ۱۱، ۴۹-۲۹*
- صرامی، حمید (۱۳۹۵). *سخن اول، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۳(۹)، ۷*
- عباسلو، بختیار (۱۳۸۹). *در مقاله ای با عنوان بررسی الزامات قانونی پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان با تاکید بر پلیس زن. پلیس زن، ۴(۱۲)، ۱۴۸-۱۲۹*
- قربانی، ابراهیم؛ اکبری، کریم؛ محمدی، میرصادق و حسینی، بهرام (۱۳۹۵). *بررسی و مقایسه تطبیقی قانون مبارزه با مواد مخدر، پیش سازها و روان گردان ها در ج.ا.ایران با برخی کشورهای همسایه و چالش های موجود در منطقه. مطالعات بین المللی پلیس، ۷(۲۶)، ۳۷-۹*
- کوهستانی، حمیدرضا و باغچقی، نیره (۱۳۸۶). *دوران بلوغ و گرایش به مواد روان گردان. اولین همایش منطقه ای مواد روان گردان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک*
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳). *جامعه شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی*
- لیمن، مایکل و گری، پوتر (۱۳۸۰). *آشنایی با جرم سازمان یافته، ترجمه محمد علی کریمی. فصلنامه دانش انتظامی، ۴، ۲۲۳-۲۰۲*
- مجیدی، محمود و کاظم زاده، غلامرضا (۱۳۸۵). *بررسی علل خانوادگی گرایش جوانان ۱۸-۳۰ سال شهرستان شاهرود به اعتیاد به مواد مخدر در سال ۱۳۸۵، نشریه تخصصی پلیس علمی، ۱۲،*

محمدزاده کومله، صائب (۱۳۹۴). *دانشجو و سوء مصرف مواد مخدر و روان گردان ها*. ششمین همایش سراسری آسیب های پنهان زیست دانشجویی، کردستان، جهاد دانشگاهی واحد کردستان

محمدنسل، غلامرضا (۱۳۹۳). *جزوه درس مبانی پیشگیری از جرم، دوره دکتری مدیریت پیشگیری از جرم، دانشگاه علوم انتظامی امین*

محمدی، خلیل (۱۳۸۹). *تاثیر مواد مخدر صنعتی و راهکارهای مقابله با آن*. فصلنامه دانش انتظامی پلیس پایتخت، ۳(۱۱)، ۳۳-۱

نوبهار، زهرا، مدبر، لیلا و استرکی، اکبر (۱۳۸۹). *نیازسنجی آموزشی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان*. پلیس زن، ۴(۱۲)، ۲۳-۶

وائقی، قاسم (۱۳۸۰). *تدابیر و سیره عملی امام علی (ع) در تامین امنیت اجتماعی، تهران: مرکز تحقیقات و پژوهش های ناجا*

وروایی، اکبر (۱۳۸۴). *پلیس جامعه محور ° مطالعه تطبیقی شیوه های جلب مشارکت مردمی در تامین نظم عمومی و امنیت اجتماعی، چاپ اول، تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ناجا ناجا*

هس، کارن. ام و میلر، لیندا. اس (۱۳۸۲). *پلیس در اجتماع ° راهبردهایی برای قرن بیست و یکم، ترجمه رضا کلهر. تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی*

Carpenter C, Glassner B, Johnson BD, Louglin J. (1988). *Kids, drugs and crime*. Lexington, MA: DC Heath and Co